

RAMMEPLAN FOR 3-ÅRIG SOSIONOMUTDANNING

**Fastsatt 1. desember 2005 av
Utdannings- og forskningsdepartementet**

INNHOLD:

GENERELL DEL	3
1 INNLEDNING	3
1.1 Rammeplan - fagplan	3
1.2 Historikk.....	3
2 SAMFUNNSUTVIKLINGEN.....	4
2.1 Endringer i miljø og levekår.....	4
2.2 Endringer i medisinsk utvikling og befolkningens helsetilstand	5
2.3 Helse- og sosialpolitikk.....	5
2.4 Utdanningspolitiske mål og prioriteringer	5
3 HELSE- OG SOSIALFAGLIG YRKESKOMPETANSE.....	6
3.1 Verdier.....	6
3.2 Forholdet mellom tjenesteyter og bruker	6
3.3 Tilegnelse av kunnskap for yrkesutøvelse	7
4 FELLES MÅL, ARBEIDS- OG VURDERINGSFORMER	7
4.1 Mål	7
4.2 Arbeidsformer	8
4.3 Vurderingsformer	8
5 FELLES INNHOLDSDEL	8
5.1 Formål og mål	8
5.2 Innhold og studiepoengfordeling.....	9
5.3 Hovedemne 1 Vitenskapsteori, forskningsmetode og etikk.....	9
UTDANNINGSSPESIFIKK DEL	13
6 SOSIONOM - FAG OG YRKE	13
6.1 Historisk utvikling.....	13
6.2 Fagområdet i dag.....	14
6.3 Sosionomens oppgaver og ansvar	14
7 FORMÅL OG MÅL.....	16
8 INNHOLD I SOSIONOMUTDANNINGEN	17
8.1 Hovedemne 1 Samfunnsvitenskapelige emner	19
8.2 Hovedemne 2 Psykologiske emner	22
8.3 Hovedemne 3 Juridiske emner	23
8.4 Hovedemne 4 Sosialt arbeid – grunnelementer.....	24
8.5 Hovedemne 5 Sosialt arbeid – arbeidsmåter	26
9 LÆRINGSMILJØ OG ARBEIDSFORMER.....	29
9.1 Praksisstudier	29
9.2 Ferdighetstrening.....	30
9.3 Samarbeid og konfliktløsning	31
10 VURDERINGSORDNINGER.....	31
10.1 Mål	31
10.2 Interne vurderingsordninger.....	31
FORSKRIFT TIL RAMMEPLAN FOR SOSIONOMUTDANNINGEN.....	32

GENERELL DEL

1 INNLEDNING

Rammeplanens generelle del er felles for følgende 3-årige høgskoleutdanninger i helse- og sosialfag: Barnevernspedagog-, ergoterapeut-, fysioterapeut-, radiograf-, sosionom-, sykepleier- og vernepleierutdanning. Fellesinnholdet i kapittel 5 for disse utdanningene utgjør 30 studiepoeng. På grunn av den høye andelen naturvitenskapelige fag i bioingeniørutdanningen er tilsvarende fellesinnhold for denne 15 studiepoeng.

1.1 Rammeplan - fagplan

Rammeplanene er nasjonale og viser rammer og setter standard for hver enkelt utdanning. De inneholder mål for hva utdanningene skal kvalifisere til, viser utdanningenes omfang og innhold og gir retningslinjer for vurderingsordninger og arbeids- og studieformer. Nærmere regler for eksamen går fram av lov om universiteter og høgskoler og høgskolenes forskrifter for eksamen. Rammeplanene skal være retningsgivende for høgskolenes tilrettelegging av studiene.

Høgskolene utarbeider fagplaner på basis av rammeplanen. Fagplanen skal beskrive faglig innhold ut fra hoved- og delemner i rammeplanen og gi et utfyllende bilde av emnene. Arbeids- og undervisningsformer skal beskrives, likeledes vurderingsformer og krav for å gå opp til eksamen. Fagplanen skal gi utfyllende opplysninger om organisering, studieprogresjon, eventuelle praksisformer og forholdet mellom teori og praksis. Pensumlister skal angis i fagplanen. Fagplaner som følger en godkjent rammeplan skal godkjennes av høgskolenes styre, eller av vedkommende avdeling etter styrets bestemmelse. Fagplanen skal angi når den er vedtatt av høgskolen og hvilken rammeplan den bygger på. Den skal ha samme studiebetegnelse som rammeplanen. Godkjente fagplaner sendes nasjonalt rådgivende organ til orientering.

Dersom høgskolene i spesielle tilfeller finner det nødvendig å fravike rammeplanen, må det søkes departementet om dette etter at det er innhentet uttalelser fra råd og faglige samarbeidsorganer.

1.2 Historikk

Høgskoleutdanningene i helse- og sosialfag har gjennomgått store forandringer de siste tiårene. Fra å være enkeltstående utdanninger med forskjellig opphav, historiske tradisjoner og utviklingsforløp samt få forbindelseslinjer, er de gradvis ført inn under samme regelverk. De er delvis samlokalisert og mer samordnet enn før.

Ved stortingsvedtak i 1977 ble det slått fast at en rekke helse- og sosialfag-utdanninger skulle være "postgymnasiale", enhetlige og foregå i egne faghøgskoler. Dette ble det formelle grunnlaget for å plassere disse utdanningene i høgskole-systemet.

Rådet for sosialarbeiderutdanning ble etablert i 1967. I 1981 ble det overordnede ansvaret for de statlige helsefagutdanningene overført fra Sosialdepartementet til daværende Kultur- og vitenskapsdepartementet. Nasjonale, profesjonsbaserte fagråd ble opprettet: Rådet for ergoterapeututdanning og fysioterapeututdanning, Rådet for

medisinsk-teknisk laboratoriepersonell, senere kalt Rådet for bioingeniørutdanning, Rådet for radiografutdanning, Rådet for sykepleierutdanning og Rådet for vernepleierutdanning. I 1986 ble også de fylkeskommunale utdanningene overført til staten. I 1991 ble de seks fagrådene samlet i Rådet for høgskoleutdanning i helse- og sosialfag.

Flere av utdanningene har i løpet av denne perioden fått utvidet studietiden fra to, eller to og et halvt, til tre år – barnevernspedagogutdanningen i 1982, bioingeniørutdanningen i 1985 og fysioterapeututdanningen i 1987. Samtidig har det skjedd endringer i regelverket som har regulert utdanningene.

De fem fagrådene for helsepersonellutdanning gjennomførte i løpet av 1980-årene justering av eksisterende planer, eller utarbeidet nye rammeplaner for hver utdanning. Dette rammeplanarbeidet avdekket etter hvert at noe av innholdet var sammenfallende, og at deler av rammeplanene kunne ha vært felles.

I 1980-årene ble også det øvrige regelverket for utdanningene justert. Det ble utarbeidet nye opptakskrav, nye kvalifikasjonskrav for undervisningspersonell og nye eksamensforskrifter og vurderingsreglement. Regelverket – som tidligere ble utarbeidet spesielt for hver enkelt utdanning – ble i 1990-årene gjort ens for all høgskoleutdanning. Fra 1991 ble Universitetslovens kapittel 11 "Eksamen og grader ved universitet og høgskoler" også gjort gjeldende for helsefagutdanningene. Med dette ble disse utdanningene sidestilt med annen høyere utdanning, og høgskolene ble gitt rett til å utstede cand.mag.-vitnemål.

Lov om universiteter og høgskoler av 12. mai 1995 nr. 22 trådte i kraft 1. januar 1996 og erstattet en rekke forskrifter som gjaldt helse- og sosialfagutdanningene.

2 SAMFUNNSUTVIKLINGEN

Helse- og sosialarbeideres daglige arbeid påvirkes av ulike trekk ved samfunnsutviklingen.

2.1 Endringer i miljø og levekår

Erkjennelse av sammenhengen mellom sykdom og miljøfaktorer som fysisk og psykososialt arbeidsmiljø, boforhold og den enkeltes levevaner fordrer økologisk kunnskap og samfunnsbevissthet.

Helse- og sosialarbeiderne vil også stilles overfor vanskelige og sammensatte utfordringer når de skal møte behovene som oppstår i tilknytning til for eksempel arbeidsledighet. Andre store utfordringer er blant annet rusmiddel- og voldsproblemer og de vansker det skaper for familier som rammes. Økt innvandring har ført til at etnisk, kulturell og religiøs pluralisme har blitt en del av samfunnsutviklingen. Helse- og sosialarbeidere møter i sitt arbeid mennesker med andre normer og verdier enn dem selv. Dette stiller krav til tverrkulturell forståelse. Internasjonaliseringen fører også til at helse- og sosialfagutdanningene vil måtte tilpasse seg kravene til gjensidig godkjenning innen det europeiske fellesskap.

2.2 Endringer i medisinsk utvikling og befolkningens helsetilstand

Erkjennelsen av et økende antall eldre, funksjonshemmede og kronisk syke i årene framover representerer en stor utfordring for helse- og sosialpersonell. Endringer i sykdomsbilder oppstår blant annet som følge av endret alderssammensetning, uheldige miljøfaktorer og endrede levevaner. Nye kunnskaper om årsaker og konsekvenser av sykdommer og bedre behandlingstilbud vil øke etterspørselen etter helsetjenester. Økt kunnskapsnivå og større krav til tjenestenes tilgjengelighet og kvalitet stiller store krav til helse- og sosialarbeidere. Én konsekvens av den medisinske teknologiske utviklingen er at grensene mellom liv og død flyttes. Dette øker kravene til etisk kunnskap og etisk refleksjon i yrkesutøvelsen.

2.3 Helse- og sosialpolitikk

De siste 20 årene har vært preget av gjennomgripende helse- og sosialpolitiske reformer. Kommunene har fått større ansvar for helse- og sosialtjenesten, og vi har fått en klarere ansvarsfordeling mellom forvaltningsnivåene. Konsekvensene av dette er blant annet større samordning av tjenestene og økt samarbeid mellom yrkesgruppene tilknyttet sektoren. Betydningen av og behovet for tverrfaglig og tverrretatlig helsefremmende og forebyggende arbeid har kommet klarere fram. Helse- og sosialarbeiderne arbeider både innenfor og utenfor det offentlige hjelpeapparatet, og yrkesutøverne må kunne forholde seg til de frivilliges innsats, sosiale nettverk og lokale organisasjoner og institusjoner.

Målene for helse- og sosialtjenesten, som blant annet innebærer å sette brukernes behov i sentrum, vil ikke alltid være i overensstemmelse med effektiviseringsmål. Dette stiller krav til samfunnsfaglig og etisk kunnskap hos yrkesutøverne samt kjennskap til arbeid med kvalitetssikring og internkontroll. En viktig oppgave vil være å utforme de offentlige tjenestene slik at tilbudene framstår som helhetlige og sammenhengende for brukerne.

2.4 Utdanningspolitiske mål og prioriteringer

Helse- og sosialfagutdanningene må reflektere de prioriteringer som er nedfelt i gjeldende helsepolitiske dokumenter, blant annet behovet for å fremme samarbeid og helhetssyn. Et utdanningspolitisk mål i høgskolesektoren er økt samordning av utdanningene. Med dette ønsker man både å fremme samarbeidet mellom ulike yrkesgrupper, etablere større og tyngre fagmiljøer, bedre ressursutnyttelsen gjennom økonomisk og administrativ rasjonalisering og bedre vilkårene for studentene.

Problemstillingene yrkesutøverne stilles overfor i det felles praksisfeltet blir stadig mer komplekse og stiller nye krav til lagarbeid og tverrfaglig kompetanse. Det overordnede helsepolitiske prinsippet om å utvikle et helhetssyn på brukeren som et menneske med visse rettigheter og krav krever styrking av samarbeidet mellom ulike faggrupper. Evne til samarbeid må oppøves i utdanningene. De ulike fagtradisjonenes kvalitet vil kunne styrkes gjennom et samarbeid der eget fag videreutvikles gjennom kritikk utenfra.

Utdanningene skal legge grunnlaget for livslang læring. Studentene skal forstå betydningen av, og kjenne seg forpliktet til, stadig å stille nye spørsmål. De skal

kunne fornye og utvikle holdninger, ferdigheter og kunnskaper etter endt treårig høgskoleutdanning.

3 HELSE- OG SOSIALFAGLIG YRKESKOMPETANSE

Utvikling av yrkeskunnskap foregår i et samspill mellom teoretiske studier og praktiske erfaringer.

Et sentralt fellestrekk ved helse- og sosialfaglig yrkesutøvelse er direkte samarbeid med enkeltmennesker med behov for hjelp eller informasjon.

3.1 Verdier

Helse- og sosialfaglig yrkesutøvelse er basert på felles verdier. I vår kultur står menneskerettighetstenkningen sentralt, og høgskoleutdanningene i helse- og sosialfag baserer seg på følgende grunnleggende moralske prinsipper;

- respekt for livets ukrenkelighet
- respekt for menneskets egenverd
- solidaritet med de svakstilte

Med de endringer vår kultur og vårt samfunn kontinuerlig gjennomgår, vil helse- og sosialfagenes verdier stadig utfordres. Etisk teori og etiske prinsipper og verdier er viktige elementer å sikre i utdanningene. Utdanningene skal søke å ivareta et helhetlig syn på mennesket og fremme verdier som rettferdighet, ansvarlighet og solidaritet.

Kandidatene skal etter endt utdanning utøve etisk forsvarlig arbeid. Dette skal komme til uttrykk i praktiske situasjoner og gjennom det syn yrkesutøverne har på brukere av tjenesten og samarbeidspartnere.

3.2 Forholdet mellom tjenesteyter og bruker

Utdanningene skal vektlegge kunnskaper og holdninger i forhold til menneskesyn, menneskeverd og menneskerett. Det må legges vekt på å utdanne yrkesutøvere med respekt for brukernes egen kunnskap og personlige valg; i tillegg til dette må yrkesutøverne kunne erkjenne og beherske forholdet mellom brukernes språk og fagspråket.

For å kunne møte brukerne av tjenestene på en faglig måte, kreves i tillegg til den etiske dimensjon, kunnskaper om og evne til kommunikasjon og samhandling som en del av den enkelte helse- og sosialarbeiders samlede kompetanse.

Helhet

Et helhetlig syn på brukerne er avgjørende for et godt tilbud. Den enkelte tjenesteyteren forholder seg til hele mennesket med dets fysiske, psykiske, sosiale, kulturelle og åndelige sider. I tillegg bør de sosiale og helsemessige problemene ses i sammenheng med samfunnsmessige faktorer av politisk og økonomisk karakter. Det enkelte menneskets problemer sammenholdes med både individuelle og samfunnsmessige faktorer.

Samarbeid og samhandling

For å hjelpe den enkelte vil det ofte være nødvendig å samarbeide med andre yrkesgrupper. Samarbeid og helhetssyn på brukerne er derfor to sider av samme sak. Kunnskaper om samarbeidsformer og om andre faggruppers kompetanse er nødvendig. Det vil derfor være behov for å utvikle et begrepsapparat som gjør at yrkesutøverne og brukerne kan kommunisere godt.

Yrkesutøverne skal ha en holdning og en måte å arbeide på som sikrer brukerne medinnflytelse. Samhandling med brukeren skal være et utgangspunkt for tiltak. Brukere som selv ikke er i stand til å fremme sine interesser, skal – der det er mulig – veiledes og gjøres bevisste på egne ressurser på en slik måte at det kan hjelpe dem til å gjenvinne og bedre sine evner og muligheter.

Omsorg

I helse- og sosialfaglig sammenheng er brukeren ofte avhengig av den som yter tjenesten. I dette arbeidet er omsorg for brukeren og dennes nærmeste sentralt. Omsorg er blant annet å vise innlevelse og forståelse og å være solidarisk med den andre og handle ut fra det. Et krav til yrkesutøverne i helse- og sosialsektoren er derfor at de skal ha en gjennomtenkt holdning til sitt forhold til brukerne og utøvelsen av makt, kontroll og hjelp.

3.3 Tilegnelse av kunnskap for yrkesutøvelse

Det er ulike oppfatninger av hvordan kunnskap tilegnes i praktiske yrker. Erkjennelse av mangfoldet i det som kan bidra til oppnåelse av yrkeskompetanse må føre til variasjon i metodene for tilegnelse av kunnskap. Det er viktig å ha kjennskap til sitt fags særegne tenke- og handlemåter. Et solid teoretisk fundament vil utvide spekteret av tilnæringsmåter i forhold til pasienter og klienter. Refleksjon over praktiske situasjoner og handlinger vil fremme tilegnelsen av yrkets kunnskaper, ferdigheter og holdninger, og er nødvendig for utviklingen av et faglig skjønn. Utviklingen av et godt skjønn skjer gjennom erfaring i praktisk yrkesutøvelse og er vesentlig for yrkesutøvelsens kvalitet.

Utøverne må ha evne til å reflektere over og kritisk vurdere egen yrkesgruppes arbeidsmåter og tiltak. I utdanningstiden må studentene lære å fordype seg i faglige spørsmål på en selvstendig og kritisk måte. De må kunne reflektere over forutsetningene for og konsekvensene av sine faglige valg.

4 FELLES MÅL, ARBEIDS- OG VURDERINGSFORMER

4.1 Mål

Helse- og sosialfagutdanningene har som overordnet mål å utdanne reflekterte yrkesutøvere som setter mennesket i sentrum, og som kan planlegge og organisere tiltak i samarbeid med brukere og andre tjenesteytere.

4.2 Arbeidsformer

Studiene bør være utformet ut fra det grunnsynet at studentenes arbeidsoppgaver skal være knyttet til utfordringer som har betydning for videre læring og arbeid. Arbeidsoppgavene bør være med på å støtte studentenes egne initiativ.

Arbeidsformene skal tilrettelegges slik at studentene oppøver evne til samarbeid og økt forståelse og respekt for andres fagfelt. Det bør legges opp til møter mellom de ulike studentgruppene i løpet av utdanningene. Her kan det være aktuelt med felles prosjektoppgaver, eventuelt felles temadager. Arbeidsformene som benyttes skal bidra til å styrke studentenes motivasjon for fagene og det yrket de har valgt. Høgskolen skal tilrettelegge studentenes medinnflytelse på egen studiesituasjon slik at de deltar i beslutningsprosessene i utdanningsinstitusjonen.

4.3 Vurderingsformer

Generelle regler for eksamen går fram av lov om universiteter og høyskoler. Ifølge loven har høgskolenes styre myndighet til å fastsette forskrift om avleggelse og gjennomføring av eksamener og prøver, vilkår for å gå opp til eksamen eller prøve på nytt, adgang til ny praksisperiode og bestemmelser om og vilkår for oppmelding til eksamen eller prøve. Høgskolens forskrift må ta utgangspunkt i sentralt fastsatt forskrift om faglig innhold og vurderingsordninger for de enkelte utdanninger. Vurderingsformene som benyttes må ha sammenheng med utdanningens mål, innhold og arbeidsformer.

5 FELLESE INNHOLDSDEL

30 studiepoeng

Tverrfaglig samarbeid er nødvendig for å løse de sammensatte problemene i helse- og sosialsektoren. Synliggjøring av felles innhold i utdanningene er et bidrag til å bedre lagarbeidet ved å øke viljen og evnen til samarbeid. En felles innholdsdel på 30 studiepoeng i rammeplanene er obligatorisk for barnevernspedagog-, ergoterapeut-, fysioterapeut-, radiograf-, sosionom-, sykepleier- og vernepleierutdanningene. Bioingeniørutdanningen har en 15 studiepoengs innholdsdel felles med mer teknisk rettede helsefagutdanninger.

5.1 Formål og mål

Den felles innholdsdelen skal bidra til at studentene tilegner seg nødvendig kunnskap og forståelse i en felles referanseramme for yrkesutøvere i helse- og sosialtjenestene. Denne referanserammen kan danne basis for utvikling av felles holdninger og noen felles ferdigheter. En sentral begrunnelse for å trekke ut det som er likt i rammeplanene til en felles del, er ønsket om et bedre samarbeid mellom yrkesutøvere med forskjellige profesjonsutdanninger. Utdanningene kan med utgangspunkt i dette legge forholdene til rette for at studentene gjennom ulike felles tiltak får trening i tverrfaglig samarbeid allerede i utdanningsperioden. Eksempelvis kan det legges til rette for arbeid i grupper på tvers av utdanninger, felles seminarer og temadager.

Den felles innholdsdel skal bidra til å utdanne yrkesutøvere som;

- a) tar utgangspunkt i brukernes behov i sitt arbeid, og som kan planlegge og organisere tiltak i samarbeid med de mennesker det gjelder
- b) har evne til å reflektere over og begrunne sin virksomhet i forhold til overordnede faglige og etiske perspektiver, og kan se sin egen yrkesrolle i et kritisk lys
- c) tar medansvar for tilbakemelding til faglig og politisk myndighet om årsaker til hjelpebehov og virkning av tiltak og uheldige samfunnsforhold
- d) kan bidra til at den som trenger hjelp fra helse- og sosialsektoren får et egnet tilbud
- e) har kunnskap om organisasjonens plass i samfunnet og egen plass i organisasjonen
- f) har kunnskap om andre yrkesgrupper, og som kan vurdere egen og andres kompetanse i konkrete samarbeidssituasjoner

5.2 Innhold og studiepoengsfordeling

Oversikt over hoved- og delemner i felles innholdsdel totalt 30 studiepoeng

1 Vitenskapsteori, forskningsmetode og etikk	15 studiepoeng
1A Vitenskapsteori og forskningsmetode	6 studiepoeng
1B Etikk	9 studiepoeng
2. Samfunnsfaglige emner	15 studiepoeng
2A Stats- og kommunalkunnskap, helse- og sosialpolitikk	9 studiepoeng
2B Kommunikasjon, samhandling og konfliktløsning	6 studiepoeng

Omfanget av emnene i den felles innholdsdel angir en felles minstestandard.

5.3 Hovedemne 1 Vitenskapsteori, forskningsmetode og etikk

15 STUDIEPOENG

Delemne 1A Vitenskapsteori og forskningsmetode

6 studiepoeng

Vår oppfatning av virkeligheten er sterkt påvirket av vitenskapelige paradigmer. Dette gjelder vår oppfatning av naturen, av mennesket og av hva vi oppfatter som meningsfylt. Vitenskapelige erkjennelser har derfor allmenn betydning som rekker ut over den rene forskningssammenhengen.

Helse- og sosialfagene beskrives ofte som praktiske fag. Teori, empiri og praksis er alle viktige elementer i feltet.

Studiet av dette emnet skal bidra til erkjennelse av vitenskapens betydning for generell fagkunnskap ved å gi eksempler på vitenskapsteoriens relevans for helse- og sosialfagenes fagområder. I utdanningen bør det legges vekt på forståelse av

brukeren og dennes situasjon samt kunnskap om ulike problemløsningsstrategier. Studentene skal oppøve evnen til å tolke situasjoner og se seg selv som deltakere i denne prosessen.

Studentene skal gjennom studiet i vitenskapsteori og forskningsmetode;

- tilegne seg kunnskaper om vitenskap og vitenskapelig metode for å kunne lese forskningsrapporter og nyttiggjøre seg forskningsresultater i sin yrkesutøvelse
- lære å begrunne sine handlinger overfor brukerne, overfor andre yrkesutøvere og overfor arbeidsgivere
- forberedes til å kunne utføre prosjektarbeid og å dokumentere eget arbeid

Sentrale tema;

- konsekvenser av vitenskapsteoretiske retninger i helse- og sosialfagene
- helse- og sosialfag som praktiske fag, med vekt på begrepene teori, empiri og praksis
- fagkritikk og tekstkritisk virksomhet
- generelle krav til formulering av problemstillinger
- kjennskap til ulike metoder for innhenting og bearbeiding av data og ulike former for rapportering
- forskningsetikk for helse- og sosialfagene med vekt på informert samtykke

Delemne 1B Etikk

9 studiepoeng

Helse- og sosialarbeidere står i stor grad overfor samme type etiske dilemmaer i sin yrkesutøvelse hvor hensynet til brukernes helse, levekår og rettigheter, tilgjengelige ressurser, faglige prioriteringer og arbeidsgivers krav kan komme i konflikt. De er ofte i situasjoner der de må prioritere mellom ulike brukere og treffe avgjørelser om hvor mye hjelp den enkelte skal få. I utøvelsen av sitt yrke må de kunne skille mellom personlige, faglige og samfunnsmessige verdier. Problematisering av aktuelle verdier og arbeid med etiske dilemmaer bør derfor ha en sentral plass i studiet av etikk.

Samarbeid med brukerne skal være utgangspunkt for tiltak. Brukernes egne valg må settes i fokus. Å ha et brukerperspektiv innebærer å ha et sett av verdier som er forpliktende for helse- og sosialarbeidere.

Studentene skal gjennom studiet i etikk;

- utvikle et helhetlig syn på mennesket og respekt for menneskets integritet og rettigheter
- utvikle forståelse for etiske dilemmaer på samfunnsplan knyttet til helse- og sosialpolitikken og konsekvensene for levekår og velferd
- oppøve evne til å avsløre verdikonflikter og etiske dilemmaer i praktisk helse- og sosialarbeid på individ-, gruppe- og samfunnsnivå, og oppøve evne til etisk refleksjon og utvikle etisk handlingsberedskap

Sentrale tema;

- menneskerettighetene
- etisk teori; pliktetikk, sinnelagsetikk, konsekvensetikk og omsorgsetikk
- aktuelle verdier og normer i samfunnet og i helse- og sosialfagene, hvordan de henger sammen med og styrer praktisk handling

- ulike verdioppfatninger, menneskesyn og livssyn
- etiske dilemmaer i helse- og sosialsektoren og trening i etisk refleksjon
- samfunnsutviklingen sett i forhold til utfordringene i helse- og sosialsektoren og utviklingen av verdier og normer
- makt, tvang og kontroll
- yrkesetikkens prinsipper og verdier
- taushetspliktens etiske sider

5.4 Hovedemne 2 Samfunnsfaglige emner

15 STUDIEPOENG

Behovene befolkningen til enhver tid har for helse- og sosialtjenester har nær sammenheng med de problemene samfunnsutviklingen skaper. Økt kunnskapsnivå i befolkningen og økte forventninger til tilgjengelighet og kvalitet i helse- og sosialsektoren stiller høye krav til yrkesutøvelsen.

Delemne 2A Stats- og kommunalkunnskap, helse- og sosialpolitikk

9 studiepoeng

Det er nødvendig med samarbeid på tvers av forvaltningsnivåene, over fylkes- og kommunegrensene og over profesjonsgrensene. Kunnskaper om aktører og beslutningsprosesser i helse- og sosialtjenesten og innenfor det politiske systemet er viktige i dette emnet.

Yrkesutøverne kan arbeide innenfor og utenfor det offentlige hjelpeapparat. Oppgavefordeling mellom privat og offentlig virksomhet er derfor et viktig tema.

For helse- og sosialarbeiderne skal brukernes rettigheter og levekår stå i fokus. Lovverket som regulerer de ulike deltjenestene, vil også direkte eller indirekte regulere brukernes rettigheter i forhold til tjenestene.

Effektivitet i helse- og sosialsektoren er viktig, og stiller krav til kunnskaper om de helse- og sosialpolitiske prioriteringene som til enhver tid er gjeldende. Dette temaet ligger i skjæringspunktet mellom emnene etikk og helse- og sosialpolitikk, og vil derfor kunne vektlegges innenfor begge områdene.

Fortsatt er det forskjeller i levekår mellom ulike grupper i befolkningen. Sammenhengen mellom samfunnsutvikling og individuelle problemer med hensyn til helse, sykdom og sosiale problemer er sentral.

Studentene skal gjennom studiet i stats- og kommunalkunnskap, helse- og sosialpolitikk tilegne seg kunnskaper om;

- forvaltningsnivåer og beslutningsprosesser
- velferdssamfunnet og helse- og sosialpolitikken
- relevante lover, om lovgrunnlag og rettssikkerhet
- rammene for eget arbeid og oppgavefordelingen mellom yrkesgruppene
- hvordan prioriteringer i samfunnet generelt, og i helse- og sosialpolitikk spesielt, får konsekvenser for ulike brukergrupper
- hvordan de selv kan påvirke helse- og sosialpolitikken

Sentrale tema;

- helse- og sosialsektoren på kommunalt, regionalt og statlig nivå
- beslutningsprosesser i helse- og sosialsektoren
- aktører innenfor helse- og sosialtjenesten
- forholdet mellom offentlig og privat ansvar og omsorg
- velferdsstatens utvikling
- sammenhengen mellom samfunnsutvikling, levekår og opplevde helse- og sosialproblemer
- profesjonalisering i helse- og sosialsektoren samt beskrivelse av yrkesgruppene i helse- og sosialfeltet
- lovverket som regulerer helse- og sosialsektorens virkefelt samt lov om folketrygd, brukerrettigheter, taushetsplikt og rettssikkerhet
- finansiering av tjenestene og brukerbetaling
- helse- og sosialpolitiske prioriteringer
- kvalitetssikring, internkontroll og kvalitetsutvikling

Delemne 2B Kommunikasjon, samhandling og konfliktløsning 6 studiepoeng

Yrkesutøverne skal samarbeide med brukerne og sette deres rettigheter og behov i fokus. Samarbeidet mellom yrkesutøver og bruker skal bygge på respekt for brukernes kunnskaper, erfaringer og personlige valg. Kommunikasjonen er derfor av sentral betydning, og det er viktig å erkjenne og beherske forholdet mellom brukernes språk og fagspråket.

Ulike yrkesgrupper innenfor helse- og sosialsektoren skal i noen tilfeller utføre sine tjenester overfor de samme brukerne. For å hjelpe den enkelte bruker vil det ofte være nødvendig å samarbeide med andre yrkesgrupper. Utfordringen som dette stiller yrkesutøverne overfor, er et viktig tema innenfor dette delemnet.

Økende innvandring medfører at etnisk, kulturell og religiøs pluralisme blir en del av vår egen samfunnsutvikling. For helse- og sosialarbeiderne vil dette bety at man i større grad må forholde seg til pasienter/klienter med andre normer og verdier. En tverrkulturell forståelse er nødvendig for helse- og sosialpersonell.

Studentene skal gjennom studiet i kommunikasjon og samhandling utvikle sine ferdigheter;

- i kommunikasjon og samarbeid
- i å oppøve evne til lagarbeid, både sammen med brukerne og andre yrkesgrupper
- i å tilegne seg kunnskaper om samarbeidsformer og andre faggruppers kompetanse

Sentrale tema;

- kommunikasjon mellom yrkesutøver og bruker
- tverrkulturell kommunikasjon
- kommunikasjon i smågrupper og organisasjoner
- oppøving av evne til samarbeid og konfliktløsning

UTDANNINGSSPESIFIKK DEL

6 SOSIONOM - FAG OG YRKE

Sosionomutdanningen er en generalistpreget sosialarbeiderutdanning som skal kvalifisere for arbeid med sosiale problemer på ulike felt og med ulike målgrupper. Sosialt arbeid er betegnelsen på det yrkesspesifikke faget i sosionomutdanningen og på sosionomenes virksomhet.

6.1 Historisk utvikling

I 1920 startet Norske Kvinners Nasjonalråd (NKN) ettårige "sociale kurs" for kvinner. Dette var den første utdanningen av sosialarbeidere i Norge. Kursene ble drevet av aktive kvinnesakskvinner med fokus på å bedre livsvilkårene for utsatte grupper. Utbyggingen av de offentlige velferdstjenestene, som skjød fart etter krigen, førte til at kommunene fikk behov for utdannet personell, og i 1950 startet den første statlige utdanningen. Norges kommunal- og sosialskole (NKSS) ga en 2 ½-årig utdanning av sosialarbeidere. Fra 1960 var NKNs sosialarbeiderutdanning mer eller mindre lik utdanningen ved NKSS. I 1967 ble utdanningen 3-årig og kandidatene fikk utdanningstittelen sosionom.

Faget sosialt arbeid, slik det undervises og praktiseres i Norge, har røtter både i norsk sosialhistorie og i internasjonale fagtradisjoner. Den norske sosialhistorien har i særlig grad påvirket fagets praksis innenfor sosial- og barnevernstjenestene i kommunene, mens utdanningen og teoriutviklingen i stor grad har vært påvirket av fagets utvikling i USA og England.

Sosialt arbeid var i 1950- og 60-årene preget av harmonitenkning både i sosialpolitikken og i arbeid med enkeltpersoner med sikte på å bedre sosial fungering og personlig utvikling. Det var det diagnostiske og behandlingsrettede sosiale arbeidet som preget utdanningene, mens arbeid for reformer og sosial endring hadde mindre plass. Det vokste frem kritikk mot dette i 1970-årene. Da ble oppmerksomheten rettet mot de klientskapende faktorene i samfunnet. "Samfunnsarbeid" og "sosialt gruppearbeid" fikk i disse årene større plass i utdanningen. Denne radikaleringen førte også til krav om studentaktive undervisningsformer og større grad av prosjektorganisert læring.

I 1970- og 80-årene ble utdanningen preget av at en stadig økende andel av sosionomene arbeidet på sosialkontor, både innenfor sosial omsorg og barnevern. Forvaltningskompetanse ble derfor etter hvert tillagt større vekt. Forholdet mellom kompetanse i forvaltningsarbeid, sosialt endringsarbeid og behandling er et tilbakevendende diskusjonstema innenfor utdanningene.

Det ble laget rammeplan for utdanningen i 1974, og i 1983 kom det en ny rammeplan. I 1960 var det i Norge to godkjente sosialhøgskoler, og i 1998 er det 11 høgskoler som tilbyr sosionomutdanning.

Utviklingen av hovedfag- og nå dr. gradsstudier i sosialt arbeid, samt forskning og teoriutvikling har styrket faget og utdanningen. Det har ikke minst ført til flere fagbøker og læremidler i sosialt arbeid som er forankret i norsk virkelighet.

6.2 Fagområdet i dag

Sosialt arbeid utøves i spenningsfeltet mellom enkeltpersoner, deres nære relasjoner, grupper og samfunnet. I disse relasjonene kan det være interesse-motsetninger og konflikter. Sosialpolitiske mål og prioriteringer påvirker livsvilkårene til ulike grupper i samfunnet. Sosionomer skal bidra til at samfunnet gjennom sosiale hjelpeordninger fremmer befolkningens evne og muligheter til å mestre sine livsoppgaver, og til at sosiale problemer forebygges.

Sosialt arbeid er særlig rettet mot mennesker som befinner seg i en utsatt og/eller marginal posisjon. Sosialarbeidere skal bistå både grupper og enkeltpersoner med å fremme sine interesser i samfunnet, men det er også sosialarbeidernes oppgave å være med og sette grenser når visse typer atferd og personlig utfoldelse rammer andre, eller er til alvorlig fare for en selv. Innenfor fagområdet ligger det derfor konflikter og krysspress som utfordrer rollen som sosialarbeider og utøvelsen av faget.

Avgjørelsesmyndighet gir sosionomene kontroll over tildeling av ressurser til brukere. Det gir dem makt som setter særlige krav til etisk bevissthet. Det fordrer også initiativ og evne til å vurdere når det er nødvendig å utfordre rammer som er satt for virksomheten. Som arbeidstakere er sosionomers lojalitet til brukere av hjelpeapparatet utfordret av lojalitet til arbeidsstedets interesser som samfunnsinstitusjon. De yrkesetiske prinsippene vektlegger brukermedvirkning og -deltagelse og respekt for brukeres rett til selvbestemmelse.

6.3 Sosionomens oppgaver og ansvar

Sosiale problemer kan være av materiell, personlig og relasjonell karakter. Både enkeltpersoner, familier, grupper og nærmiljø kan oppleve sosiale problemer av en slik art og et slikt omfang at det er behov for bistand til å løse eller redusere problemene.

Sosionomer skal yte bistand slik at enkeltpersoner og grupper bevisstgjøres og myndiggjøres i forhold til ulike former for undertrykking av materiell, politisk, sosial, kulturell og psykologisk art. Sosialt arbeid skal bidra til at brukere øker sin innsikt i slike forhold, og at de finner konkrete og alternative måter å forholde seg til eller endre problemskapende forhold. Det krever at sosionomen i sitt arbeid fokuserer på ressurser i omgivelsene og hos den enkelte. I sosialt arbeid må en se etter muligheter for endring både i eget tjenestetilbud og organisasjon, omgivelser og hos bruker.

Kompetanse

Profesjonelt sosialt arbeid utøves hovedsakelig i direkte kontakt mellom sosionomer og brukere. Dette gjelder enten brukerne er et lokalsamfunn, en organisasjon, gruppe, familie eller enkeltperson. Sosionomer må derfor kunne etablere en konstruktiv relasjon med brukere og vedlikeholde relasjonen gjennom arbeidsprosessen, også når det oppstår konflikter. Sosionomers respekt for brukerne skal gjenspeiles i arbeidet, og de må kunne sette seg inn i brukeres situasjon. Det krever gode kunnskaper og kommunikasjonsferdigheter og evne til å arbeide med og stå i

konflikter. Relasjonskompetansen må også omfatte arbeid med klienter med ulik kulturell bakgrunn. Selvinnsikt og evne til selvrefleksjon er sentralt.

Velferdsordningenes utforming og forhold ved samfunnsutviklingen virker inn på enkeltindivider og grupper av befolkningen og har konsekvenser for forutsetninger for mestring. Sosialt arbeids legitimitet bygger på at det kan finnes løsninger som både er i samfunnets og brukernes interesser.

Sosiale problemer følges ofte av tap av selvtillit og minsket tro på og evne til å se muligheter for endring. Sosionomer må derfor kunne motivere andre og ha evne til å arbeide slik at brukere mobiliserer sine ressurser. Evne til å fremskaffe og ta i bruk samfunnets ressurser er også nødvendig. Kjennskap til hjelpeapparatet og evne til skriftlig fremstilling og dokumentasjon av behov er grunnleggende.

Det vil ofte være motsetninger mellom brukeres ønsker og de rammer ulike samfunnsinstitusjoner setter for hvilken hjelp som skal tilbys, for eksempel når det gjelder behov for sosialhjelp. Sosionomer må kunne vurdere når det er nødvendig å ha mot og evne til å arbeide for å endre rammebetingelsene, slik at tilbud bedre tilpasses brukeres behov. Sosionomer må kunne dokumentere og formidle enkeltpersoners og gruppers behov til beslutningstakere, og opptre som advokat for deres interesser. Sosionomer skal også kunne yte personlig bistand til klienter i form av råd og veiledning, hjelpetiltak og tildeling av materielle goder. De må kunne saksbehandle, utøve faglig skjønn, planlegge og iverksette tiltak.

Det forvaltningsmessige aspektet er spesielt viktig i arbeid innenfor den kommunale og fylkeskommunale sosial- og barnevernstjenesten. Hovedoppgavene der er knyttet direkte opp til lov om sosiale tjenester og lov om barnevernstjenester. I visse tilfeller gir lovverket hjemmel for at det foretas inngrep i en brukers private sfære uten uttrykkelig samtykke eller mot vedkommendes uttrykte vilje. Det gjelder rusmisbrukere og psykisk syke der det er fare for liv og helse, gravide rusmisbrukere der fosteret kan settes i fare, og det gjelder i noen barnevernssaker. I slike situasjoner må hensyn avveies, og det stilles store krav til sosionomers evne til å informere brukere og formidle begrunnelser for tiltak. I tillegg til at det i slike tilfeller må foretas kompliserte sosialfaglige og etiske valg, stilles det store krav til korrekt saksbehandling. Sosionomer må derfor ha en særlig kompetanse til å løse konflikter og til å arbeide i situasjoner preget av motsetninger, og samtidig ivareta brukeres rettsikkerhet.

Sosionomer må kunne analysere sosiale problem ut fra forskjellige forståelsesrammer og intervenere på forskjellige nivå. De skal kunne velge hvilke arbeidsmåter og tiltak som er relevante i den enkelte situasjon, og mestre de nødvendige ferdigheter. Dette krever kunnskap om ulike sosiale problemer; hvordan de fremtrer og kan forstås. Videre kreves kunnskap om det offentlige og private hjelpeapparat og hvordan ulike institusjonelle ordninger av sosial, helsemessig, kulturell og organisatorisk art fremmer ulike forståelses- og tilnæringsmåter. Sosionomene må kunne samarbeide med andre yrkesgrupper og organisasjoner. Det stilles store krav til fleksibilitet ved valg av tilnæringsmåter og kreativitet i den profesjonelle utøvelsen.

Sosionomer må ha evne til å sette sitt arbeid inn i en større sammenheng, ha en

fagkritisk holdning og bidra til fagutvikling.

Arbeidssteder

Sosial- og helsesektoren i kommunene er den største arbeidsgiveren for sosionomer, over halvparten av sosionomene arbeider der. Andre arbeidssteder er fylkeskommunale institusjoner og organisasjoner, arbeidsmarkedssektoren, trygde-sektoren, kriminalomsorgen og skoleverket. Det finnes også et spekter av arbeidsoppgaver og faglige utfordringer i offentlig og privat regi i andre sektorer enn de nevnte.

Målgrupper

Sosionomer yter bistand til og samarbeider med mennesker med ulik sosial og kulturell bakgrunn, i ulike livsfaser. De må forholde seg til enkeltmennesker og grupper med svært ulike former for og grader av sosiale problem. Sosiale problemer oppstår og utvikles i en større sosial sammenheng og bør forebygges og finne sin løsning på det nivået det oppstår. Sosiale institusjoner, organisasjoner, lokal- og storsamfunn vil derfor også være sentrale målgrupper for sosionomer.

7 FORMÅL OG MÅL

Formålet med sosionomutdanningen er å utdanne brukerorienterte og reflekterte yrkesutøvere som er kvalifiserte til å arbeide med å forebygge, løse eller redusere sosiale problemer.

Lov om universiteter og høyskoler beskriver institusjonenes ansvar for å gi en utdanning som er basert på det fremste innen forskning og erfaringskunnskap.

Høgskolen skal:

- a) legge til rette for at studentene tilegner seg kunnskap, ferdigheter og holdninger som sosionomer basert på det fremste innen forskning, utviklingsarbeid og erfaringskunnskap
- b) tilby et læringsmiljø som fremmer studentenes faglige engasjement, deltaking og personlige utvikling
- c) fremme studentenes evne til kritisk refleksjon over fag, etikk, egen yrkesrolle og samfunn
- d) motivere og legge grunnlaget for studentenes integrering av kunnskap og videre faglige utvikling
- e) være i dialog med praksisfeltet, brukerorganisasjoner, forskning og andre utdanninger og fagområder

Studentene skal etter endt utdanning:

- a) ha kunnskap om og forståelse for hvordan samfunnsmessige strukturer og prosesser skaper og vedlikeholder sosiale problemer
- b) ha kunnskap om og forståelse for menneskelige behov og menneskelig atferd
- c) ha kunnskap om generelle forvaltningsmessige prinsipper og aktuelle lover, og kunne utføre saksbehandling som ivaretar brukernes behov og rettigheter
- d) kjenne hovedmål og virkemidler i sosialpolitikken, kunne vurdere disse kritisk og kunne virke som premissleverandør for beslutninger i hjelpeapparatet og overfor politiske myndigheter
- e) ha oversikt over hjelpeapparatet og kunne anvende det i arbeidet med å

- reduere sosiale problemer i samarbeid med andre yrkesgrupper og brukere/klienter
- f) ha kompetanse i ulike sosialfaglige arbeidsformer, med spesiell vekt på arbeidsformer der brukere er aktive deltagere og mobiliserer egne ressurser, enten disse er enkeltpersoner, familier, grupper eller sosiale nettverk
 - g) kunne arbeide i relasjoner preget av krysspess og interessenemotsetninger, og håndtere slike konflikter med fokus på brukernes interesser
 - h) kunne møte brukere av hjelpeapparatet med respekt og empati, og se likeverd som en grunnleggende forutsetning for sosialt arbeids yrkespraksis
 - i) være solidarisk med mennesker som befinner seg i en utsatt marginal posisjon når det gjelder livsvilkår og livskvalitet, ha kompetanse til å synliggjøre og fremme deres rettigheter og interesser, og evne til å samarbeide med dem
 - j) kunne arbeide med mennesker med ulik virkelighetsoppfatning og ha evne til yrkesutøvelse i flerkulturelle kontekster
 - k) ha kjennskap til andre aktuelle yrkesgrupper, kunne vurdere egen og andres kompetanse og ha utviklet evne til tverrfaglig samarbeid
 - l) kunne delta i faglig utviklingsarbeid, ta i bruk nye arbeidsmåter på grunnlag av forskning og annen faglig innovasjon og ha forståelse for betydningen av egen personlig og faglig videreutvikling
 - m) kunne dokumentere, kvalitetsutvikle og evaluere sitt arbeid

8 INNHOLD I SOSIONOMUTDANNINGEN

INNLEDNING OG OVERSIKT OVER HOVED- OG DELEMNER

Sosionomutdanningen utgjør 180 studiepoeng. Rammeplanen deler utdanningen inn i fem hovedemner. Hovedemner og delemner er angitt i studiepoeng. Et heltidsstudium tilsvarer 60 studiepoeng årlig. Høgskolen er ansvarlig for organiseringen av studiet og skal utarbeide en fagplan der det fremgår hvordan obligatoriske hoved- og delemner fra generell og utdanningsspesifikk del i rammeplanen inngår. Høgskolen står fritt til å tilrettelegge undervisningen på tvers av hoved- og delemner.

Sosialt arbeid krever innsikt i ulike kunnskapsområder og vitenskapelige disipliner. Kunnskap, holdninger og ferdigheter må hentes fra både teori og praksis og fra egne og beslektede fagområder. Samordning og integrering på fagplannivå er nødvendig. Det må legges vekt på at studentene kan knytte teoretisk og praktisk kunnskap sammen, og at de trenes i kritisk refleksjon i forhold til seg selv som praktiske yrkesutøvere i samhandling med andre.

Deler av studiet kan gjennomføres felles med andre utdanninger for å fremme kompetanse til samarbeid hos fremtidens yrkesutøvere. Studiet tilrettelegges slik at studentene får trening i praktiske ferdigheter og muligheter til å utfordres på og arbeide med holdningene sine. Dette gjelder både i de teoretiske og praktiske delene av studiet. Eksterne praksisstudier utgjør minimum 30 studiepoeng.

I alt 30 studiepoeng er felles for helse- og sosialarbeiderutdanninger. Disse er beskrevet i kap. 5 i "Generell del" og i oversikten merket med en stjerne *. I tillegg er 30 studiepoeng felles for barnevernspedagog-, sosionom- og vernepleier-

utdanningene. I oversikten er disse merket med to stjerner **. Disse 60 studiepoengene fordeler seg på følgende måte i planen:

Emner fra generell del	Studiepoeng	Delemne
Stats- og kommunalkunnskap, helse- og sosialpolitikk *	9	1A
Vitenskapsteori og forskningsmetode *	6	1E
Etikk *	9	4B
Kommunikasjon, samhandling og konfliktløsning *	6	4C

Emner felles for barnevernspedagoger, sosionomer og vernepleiere	Studiepoeng	Delemne
Sosiologi og sosialantropologi **	12	1C
Rettsystemet, juridisk metode og forvaltningsrett **	9	3A
Arbeid med grupper, organisasjoner og nettverk **	9	5A

OVERSIKT OVER HOVEDEMNER OG DELEMNER I SOSIONOMUTDANNINGEN 180 STUDIEPOENG

1 Samfunnsvitenskapelige emner	54 studiepoeng
1A Stats- og kommunalkunnskap	
hvorav *9 studiepoeng er beskrevet i generell del	15 studiepoeng
1B Sosialpolitikk og sosialøkonomi	12 studiepoeng
1C Sosiologi og sosialantropologi	
hvorav **12 studiepoeng er felles med barnevernspedagog- og vernepleierutdanningen	15 studiepoeng
1D Sosialmedisin	6 studiepoeng
1E Vitenskapsteori og forskningsmetode*	6 studiepoeng
2 Psykologiske emner	18 studiepoeng
2A Generell-, utviklings- og sosialpsykologi	12 studiepoeng
2B Klinisk psykologi og psykisk helsearbeid	6 studiepoeng
3 Juridiske emner	18 studiepoeng
3A Rettsystemet, juridisk metode og forvaltningsrett**	9 studiepoeng
3B Sosialrett og andre relevante rettsområder	9 studiepoeng
4 Sosialt arbeid - grunnelementer	39 studiepoeng
4A Teoretiske perspektiver på sosialt arbeid	9 studiepoeng
4B Etikk og yrkesrolle	
hvorav Etikk *9 studiepoeng er beskrevet i generell del	12 studiepoeng
4C Kommunikasjon, samhandling og konfliktløsning	
hvorav *6 studiepoeng er beskrevet i generell del	18 studiepoeng

5 Sosialt arbeid – arbeidsmåter	51 studiepoeng
5A Sosialt arbeid på gruppe- og samfunnsnivå herunder "Arbeid med grupper, organisasjoner og nettverk" **9 studiepoeng felles med barnevernspedagog- og vernepleierutdanningen	24 studiepoeng
5B Sosialt arbeid sammen med enkeltpersoner og familier	27 studiepoeng

* Delemner fra kapittel 5 i den generelle delen

** Delemner er felles for barnevernspedagog-, sosionom- og vernepleierutdanningen

Praksisstudier og ferdighetstrening skal til sammen utgjøre 42 studiepoeng hvorav 30 studiepoeng skal være i samarbeid med brukere/klienter. Praksisstudiene og ferdighetstreningen kan knyttes til alle hovedemnene.

8.1 Hovedemne 1 Samfunnsvitenskapelige emner

54 STUDIEPOENG

Hovedemnet skal bidra til at studentene tilegner seg grunnleggende kunnskap om og forståelse for ulike samfunnsvitenskapelige perspektiver. Videre skal de tilegne seg forståelse for sammenhengen mellom samfunnsmessige strukturer og prosesser og den enkeltes livssituasjon. Studentene skal lære seg å analysere sammenhenger mellom samfunnsforhold og utvikling av sosiale problemer. Det skal legges vekt på å belyse sosialarbeiderrollen på ulike nivå og på forståelse av sosialt arbeids funksjon i samfunnet. Makt og diskrimineringsaspekter, kjønnsperspektiv og kulturelt perspektiv skal vektlegges.

Delemne 1A Stats- og kommunalkunnskap **15 studiepoeng**

I delemnet inngår *Stats- og kommunalkunnskap, helse- og sosialpolitikk* på *9 studiepoeng fra felles innholdsdel, generell del. Delemnet er nærmere beskrevet i kapittel 5.

Innenfor stats- og kommunalkunnskapen skal studentene tilegne seg kunnskap om forvaltningsstrukturen på kommunalt, fylkeskommunalt og statlig nivå og en viss forståelse for hovedelementene i den tilhørende politiske beslutningsstrukturen.

I denne oppfølgende delen skal studentene tilegne seg utdypende kunnskap om politiske prosesser i samfunnet og utvikle evne til å identifisere og forstå dem. Studentene skal videre tilegne seg utdypet kunnskap om den offentlige administrasjonen, med vekt på kommunenivået, og forståelse for hvordan innflytelse utøves gjennom politiske prosesser. Interessemotsetninger, interessesammenfall og makt skal vektlegges.

Studentene skal tilegne seg kunnskap om sentrale organisasjonsteoretiske perspektiv for å få forståelse for hvordan yrkesutøvelsen påvirkes av de organisatoriske rammer man arbeider innenfor, og hvordan disse igjen påvirkes av eksterne rammebetingelser.

Sentrale tema kan være:

- politikk og politiske prosesser

- makt, innflytelse og ressurser
- stat, samfunn, individ og fellesskap
- forvaltningen som politisk aktør
- samfunnsplanlegging og budsjettering
- organisasjonsstruktur og -kultur
- mål, beslutninger, kommunikasjon, ledelse og samarbeid i organisasjoner
- brukerperspektiv og brukervedvirkning

Delemne 1B Sosialpolitikk og sosialøkonomi

12 studiepoeng

I felles innholdsdel (se *Stats og kommunalkunnskap*), der helse- sosialpolitikk inngår, skal studentene tilegne seg kunnskap om velferdsstatens fremvekst og ordninger.

I denne oppfølgende delen skal studentene tilegne seg forståelse for det politiske og økonomiske grunnlaget for utformingen av sosialpolitikken. De skal lære seg å forstå hvordan dette slår ut i prioriteringer og påvirker rammebetingelser for det sosiale arbeidet. Studentene skal tilegne seg en utdypet forståelse for at sosialpolitikk dreier seg om å treffe verdivalg, og de skal øke sin bevissthet om hvordan de bidrar til å treffe slike valg i arbeidet sitt. Videre skal de utvikle forståelse for hvordan knappe goder og verdier fordeles, og hvordan endringer på makronivå, som f. eks. politiske beslutninger, kan påvirke klientenes situasjon. Det skal legges vekt på å forstå sosialpolitikken i en kulturell og internasjonal kontekst og i et kjønns- og brukerperspektiv.

Studentene skal utvikle forståelse for sammenhengen mellom økonomiske forhold og sosiale forhold, og deriblant hvordan økonomiske forhold kan skape sosiale problemer. De skal tilegne seg kunnskap om levekårsutvikling, og hvordan samfunnsmessige forhold virker inn på individets/familiens økonomiske valgmuligheter.

Sentrale tema kan være:

- velferdsstaten som politisk arena
- ideologier og verdivalg
- levekår, marginalisering, fattigdom
- husholdets økonomi
- velferdsstatens brukere, brukerperspektiv og brukervedvirkning
- arbeid og sosialpolitikk
- innvandringspolitikk, flyktningepolitikk og rasisme
- velferdsstatens økonomi, finansiering og fordeling
- sosialpolitikken i et komparativt og globalt perspektiv

Delemne 1C Sosiologi og sosialantropologi

15 studiepoeng

*Herunder **12 studiepoeng felles med barnevernspedagog- og vernepleier-utdanningen:*

****12 studiepoeng**

Studentene skal tilegne seg kunnskap om og utvikle forståelse for sentrale og aktuelle sosiologiske perspektiv på hvordan mennesker og samfunnsforhold påvirker hverandre gjensidig. De skal utvikle forståelse for hvordan velferdsmessige problemer kan forklares i lys av sosiale prosesser og strukturer.

Studentene skal utvikle bevissthet om egne, og muligheter til å forstå andres,

kulturelle verdier, normer og erfaringer. De skal forstå forskjellen på å ha et kultur-relativistisk og et etnosentrisk utgangspunkt. Gjennom kunnskap om variasjon i livsbetingelser, virkelighetsoppfatning og ulike kulturelle uttrykksformer skal studentene utvikle handlingskompetanse til å møte mennesker med ulik sosial og kulturell bakgrunn. Det skal fokuseres på fortolkningsproblemer i flerkulturelle møter på individ-, gruppe- og systemnivå. Det skal legges vekt på at de skal lære seg å se ressurser, muligheter og utfordringer i slike møter.

Sentrale tema kan være:

- aktuelle sosiologiske og sosialantropologiske perspektiver
- sosial ulikhet og kulturelt mangfold
- familien som sosial og kulturell institusjon
- ekskludering og inkludering, herunder diskriminering og rasisme
- kriminologi
- makt - avmakt
- profesjonssosiologi
- migrasjon og migrasjonsprosessen
- funksjonshemning, helse og sykdom i et medisinsk antropologisk perspektiv

Spesielt for sosionomutdanningen:

3 studiepoeng

Studentene skal skaffe seg utdypet kunnskap i sosiologi og lære seg å bruke den til å identifisere og analysere strukturer, prosesser og relasjoner i sosialt arbeid, samt til å utvikle en reflekterende form for praksis.

Kunnskap om samfunnsmessige vilkår for sosialt arbeids yrkespraksis og nødvendigheten av å forholde seg til undertrykking på institusjonelt og kulturelt nivå skal vektlegges.

Sentrale temaer kan være:

- forholdet mellom individ og samfunn
- avvikssosiologi og kriminologi
- omsorgs- og kontrolldimensjoner
- aldring i sosialantropologisk perspektiv

Delemne 1D Sosialmedisin

6 studiepoeng

Studentene skal tilegne seg kunnskap om den gjensidige påvirkningen mellom politiske, sosio-økonomiske og kulturelle forhold og helsetilstand og sykdomsutvikling. I lys av denne kunnskapen skal studentene tilegne seg forståelse for hvordan ulik prioritering av sykdomstilstander og ulike holdninger i samfunnet til de forskjellige pasientgruppene får konsekvenser for hjelpe- og tiltaksapparatets oppbygning og funksjon.

Studentene skal tilegne seg kunnskap om og forståelse for hvordan ulike former for sykdom, funksjonshemning og høy alder får konsekvenser for levekår, livskvalitet og muligheter til aktiv deltagelse i samfunnet. De skal ha forståelse for og evne til å delta i rehabiliterende arbeid. Studentene skal tilegne seg kunnskap om rusvirkning og rusmisbruk. Forebyggende arbeid og behov for samhandling med andre yrkes-grupper skal vektlegges.

Sentrale tema kan være:

- vekselvirkningen mellom somatisk og psykisk helse og sosiale og materielle forhold i et livsløpsperspektiv
- ulike sykdommer og funksjonshemninger, og konsekvenser av dem
- rus og rusmisbruk
- aldring og eldreomsorg
- seksualitet
- overgrep i familien og voldsofferproblematikk
- selvmord
- forebyggende og helsefremmende arbeid

Delemne 1E Vitenskapsteori og forskningsmetode

***6 studiepoeng**

Delemnet inngår i kapittel 5, felles innholdsdel.

8.2 Hovedemne 2 Psykologiske emner

18 STUDIEPOENG

Delemne 2A Generell-, utviklings- og sosialpsykologi

12 studiepoeng

Studentene skal tilegne seg kunnskap for å forstå og analysere menneskelig utvikling og atferd. De skal tilegne seg kunnskap om og forståelse for kompleksiteten i menneskers mentale liv og sosiale samspill, og hvordan mennesker kan påvirke og mestre omgivelser. De skal videre utvikle forståelse for hvordan materielle og kulturelle omgivelser påvirker mennesker, inklusive betydningen av kjønn.

Delemnet skal bidra til at studentene øker sin bevissthet om egne følelser, holdninger og reaksjoner. De skal lære å bruke seg selv profesjonelt, og de skal øke sin evne til å forstå og samhandle med andre.

Sentrale tema kan være:

- emosjoner, behov og motivasjon
- persepsjon og sosial persepsjon
- læring
- holdninger og fordommer
- utviklingsteorier – livsløpet
- ulike teorier om samspill og samspillsvansker, herunder familieteori
- kommunikasjonsteori
- konfliktteori
- roller: klient – sosialarbeider

Delemne 2B Klinisk psykologi og psykisk helsearbeid

6 studiepoeng

Studentene skal tilegne seg kunnskap om ulike livsproblemer, rusproblematikk og psykiske lidelser. Ulike syn på hvordan denne type problem og psykiske lidelser oppstår, forebygges og behandles skal vektlegges. Kunnskap om kriseteori og evne til å bidra til mestring av kriser og stress skal også vektlegges.

Studentene skal tilegne seg kunnskap om ulike problemer hos barn, om barne-mishandling, seksuelle overgrep og omsorgssvikt. De skal utvikle evne til å anvende

kunnskapen i vurdering av omsorgssituasjoner.

Sentrale tema kan være:

- psykiske problemer og reaksjoner
- forebygging og behandling
- kriser og krisebehandling
- stressreaksjoner og mestring av stress
- psykiske risikofaktorer
- tegn på og konsekvenser av overgrep og omsorgssvikt hos barn og unge
- klient - sosialarbeider, herunder arbeide i konflikt

8.3 Hovedemne 3 Juridiske emner

18 STUDIEPOENG

Studentene skal lære seg å arbeide med juridiske spørsmål innenfor sosionomenes arbeidsområde. De skal kjenne den lovgivningen som er sentral i arbeidet med barnevern og sosiale tjenester og være i stand til å tolke og anvende lover innenfor sitt aktuelle arbeidsområde. De skal videre kunne identifisere juridiske aspekter i mer sammensatte sosialfaglige problemstillinger og samtidig lære å kjenne grensen for sin egen juridiske kompetanse. Studentene skal utvikle evne til å uttrykke seg skriftlig om rettslige emner og utføre saksbehandling innen det sosialfaglige området.

Delemne 3A Rettssystemet, juridisk metode og forvaltningsrett **9 studiepoeng

Studentene skal tilegne seg oversikt over rettssystemet, kunne anvende juridisk metode og kjenne menneskerettighetene. De skal videre ha kjennskap til prinsippene i alminnelig forvaltningsrett og kunne anvende disse i praktisk saksbehandling. Studentene skal gjøre seg kjent med innholdet i rettssikkerhet og personvern, herunder taushetspliktsreglene og de muligheter og begrensninger disse gir for informasjonsformidling og samarbeid.

Sentrale tema kan være:

- rettssystemet
- juridisk metode
- menneskerettighetene
- alminnelig forvaltningsrett
- rettssikkerhet og etikk

Delemne 3B Sosialrett og andre relevante rettsområder

9 studiepoeng

Studentene skal lære seg å bruke den lovgivningen som regulerer sosionomenes arbeid med sosiale problemer. De skal ha kunnskap om og kunne anvende sosiallovgivningen og forvaltningslovgivningen. Det skal særlig legges vekt på saksbehandling innen sosialtjenestelovgivningen, barnevernstjenestelovgivningen og kommunehelsetjenestelovgivningen. Det skal videre legges vekt på at studentene utvikler forståelse for de rettslige rammer som faglige vurderinger må ligge innenfor.

Studentene skal skaffe seg oversikt over aktuell helselovgivning, herunder pasientrettigheter og psykisk helsevern. De skal videre skaffe seg oversikt over trygde-lovgivningen.

Studentene skal ha kunnskap om barns rettigheter, rettsforholdet mellom barn, ektefeller og samboere, herunder også adopsjons- og fosterhjemforhold. De skal ha kjennskap til fremmedrett og spesielt til flyktningers og innvandreres særlige rettslige situasjon.

Rettslige problemstillinger ved bruk av tvang innenfor sosialtjenesten, barnevernstjenesten, kommunehelsetjenesten og psykisk helsevern skal drøftes. Studentene skal skaffe seg oversikt over aktuelle strafferettslige og straffeprosessuelle problemstillinger.

Sentrale tema kan være:

- sosialtjenestelovgivning og saksbehandling
- barnevernstjenestelovgivning og saksbehandling
- barnekonvensjonen
- sentrale deler av helse- og sosiallovgivingen forøvrig
- familierett/personrett
- strafferett/straffeprosess
- fremmedrett

8.4 Hovedemne 4 Sosialt arbeid – grunnelementer

39 STUDIEPOENG

Kunnskap og forståelse fra samfunnsvitenskap, psykologi og jus skal integreres og anvendes i sosialt arbeid. Hovedemnet skal bidra til at studentene tilegner seg kunnskap om og forståelse for sosialt arbeids utvikling, verdigrunnlag og ideologi. Studentene skal utvikle forståelse for sammenhengen mellom verdisyn og vitenskapssyn og ulike teorier om sosiale problemer og endring. De skal videre utvikle forståelse for hvordan dette påvirker valg av ulike endringsstrategier på individ-, familie-, gruppe- og samfunnsnivå. De skal lære seg å analysere sosiale problemer og kunne iverksette alternative måter å arbeide med dem på. Studentene skal trene seg i å analysere komplekse sammenhenger i sosiale problemer og utvikle evne til å vurdere konsekvenser av sosiale problemer.

Studentene skal arbeide med å bli bevisst sitt menneske- og samfunnssyn og hvordan det virker inn på samarbeid med ulike brukere/klienter og bruker- og klientgrupper. De skal utvikle sin evne til å sette seg inn i andre menneskers situasjon, til å respektere andre uavhengig av hvem de er og hva de gjør og til solidaritet med brukerne. Studentene skal utvikle evne til å etablere, utvikle, vedlikeholde og avslutte relasjoner til brukere og gjennom relasjonen kunne bidra til at brukere blir motivert og stimulert til å ta i bruk egne ressurser og se muligheter for endring.

Delemne 4A Teoretiske perspektiver på sosialt arbeid

9 studiepoeng

Studentene skal utvikle forståelse for sosialt arbeids utvikling og historie, nasjonalt og internasjonalt. De skal tilegne seg kunnskap om og forståelse for hvordan de ulike teoretiske perspektivene i sosialt arbeid får konsekvenser for valg av endringsstrategi i konkrete situasjoner. Videre skal studentene utvikle evne til å analysere fagets funksjon i samfunnet og utøve fagkritikk.

Sentrale tema kan være:

- sosialt arbeids historie og fagets utvikling
- teoretiske perspektiver og teorier i sosialt arbeid
- helhetssyn
- tilpasning - reform
- behandling - forvaltning
- paternalisme - ressursmobilisering
- internasjonalt sosialt arbeid

Delemne 4B Etikk og yrkesrolle

12 studiepoeng

Herunder *Etikk** 9 studiepoeng fra felles innholdsdel. Beskrivelse av innholdet i de 9 studiepoengene går frem av kapittel 5 i den generelle delen.

I tillegg til den generelle kunnskap om etikk og yrkesetikk som studentene skal tilegne seg i felles innholdsdel, skal de i denne utdypende delen øke sin bevissthet om og bli utfordret på egne holdninger og verdier. Gjennom refleksjon over ulike etiske dilemmaer i yrkesutøvelsen skal studentene utvikle respekt og ydmykhet for brukernes rett til selvbestemmelse. Økt selvinnsikt, evne til etisk refleksjon og kompetanse til å handle etisk redelig i konfliktsituasjoner skal vektlegges.

Studentene skal tilegne seg kunnskap om og erfare ulike yrkesrolleutforminger og utvikle en reflektert og kritisk holdning som basis for vurdering av helse- og sosialtjenesten, av sosialt arbeid, av organisasjonen arbeidet utøves innenfor og av egen yrkesutøvelse.

Sentrale tema kan være:

- sosialt arbeids verdier
- personlige verdier og holdninger
- etiske dilemmaer i ulike arbeidssituasjoner
- paternalisme i sosialt arbeid
- yrkesroller og dilemmaer i yrkesutøvelsen

Delemne 4C Kommunikasjon, samhandling og konfliktløsning 18 studiepoeng

Herunder *Kommunikasjon, samhandling og konfliktløsning** 6 studiepoeng fra felles innholdsdel. Beskrivelse av innholdet i de 6 studiepoengene går frem av kapittel 5 i den generelle delen.

I denne utdypende delen skal studentene oppøve evne til å utvikle konstruktive kontakter og relasjoner med sikte på endringsarbeid sammen med enkeltpersoner, grupper, offentlige og private instanser. De skal lære å observere andre og seg selv i samspill og kunne gi og ta imot tilbakemeldinger. Evne til selvrefleksjon og selvrepresentasjon skal vektlegges. Studentene skal utvikle ferdigheter i kommunikasjon og samhandling med sikte på å bidra til dialog og gjensidig forståelse mellom mennesker, også i vanskelige situasjoner. De skal videre utvikle evne til å kommunisere gjennom ulike kanaler og media, skriftlig og muntlig. De skal lære seg å kommunisere med beslutningstakere, grupper og organisasjoner. Ressursorientering og brukermedvirkning er sentralt. Studentene skal utvikle evne til å stå i konflikter og arbeide med konflikter.

Evne til å kommunisere på tvers av kulturelle skillelinjer og kjennskap til å kommunisere gjennom tolk skal også vektlegges.

Sentrale tema kan være:

- ulike typer samtaler og samtaleteknikker
- dialogens forutsetninger og kjennetegn
- utvikling av sentrale relasjonelle ferdigheter
- makt/avmakt i ulike relasjoner
- utøvelse av tvang og kontrolltiltak
- konfliktarbeid
- tverrkulturelle samtaler/møter
- bruk av tolk
- mekling

8.5 Hovedemne 5 Sosialt arbeid – arbeidsmåter

51 STUDIEPOENG

Hovedemnet skal bidra til at studentene tilegner seg kunnskap om og evne til å anvende ulike arbeidsmåter i samarbeid med brukere på ulike nivåer: enkeltvis, i familier, grupper, organisasjoner og nærmiljøet. De skal lære seg å innhente og bruke informasjon og forskning. Det skal legges vekt på at studentene utvikler kreativitet, evne til å se alternativer og evne til nytenkning. De må lære seg å velge arbeidsmåte i samarbeid med brukerne og andre yrkesgrupper, vurdert i forhold til oppgavens art og hva som best kan bidra til ønsket endring. Videre skal de tilegne seg evne til å delta i planleggingsvirksomhet og prosjektarbeid på flere nivåer, samt i endringsarbeid innenfor egen organisasjon, i lokalsamfunnet og på samfunnsnivå.

Studentene skal utvikle forståelse for at arbeidet de utfører, dokumenteres, kvalitets-sikres og evalueres. I dette inngår også å lære seg hvordan dette gjøres i forhold til alle arbeidsmåter.

Delemne 5A Sosialt arbeid på gruppe- og samfunnsnivå **24 studiepoeng**

Herunder er *Arbeid med grupper, organisasjoner og nettverk*** 9 studiepoeng felles med barnevernspedagog- og vernepleierutdanningen.

Studentene skal tilegne seg kunnskap om og evne til å ta i bruk arbeidsmåter som bidrar til forebygging, problemløsning og endring med særlig oppmerksomhet på de problemskapende eller -vedlikeholdende faktorer i samfunnet. Evne til å mobilisere til kollektive løsninger og til å samhandle om å motvirke menneskers følelse av maktesløshet og meningsløshet skal vektlegges.

Studentene skal videre lære seg å arbeide i og sammen med grupper i ulike sammenhenger og for ulike formål. Videre skal de lære seg å systematisere erfaringer og kunnskap fra klientarbeidet og bruke det i forebygging, administrasjon og planlegging for å fremme sosiale interesser og behov.

Arbeid med grupper, organisasjoner og nettverk ****9 studiepoeng**

Studentene skal tilegne seg kunnskap om arbeidsmåter som bidrar til å bedre eller vedlikeholde levekår og livskvalitet til utsatte grupper i samfunnet. I dette inngår

kunnskap om hvordan befolkningen i et lokalsamfunn kan stimuleres til samhandling og til etablering av brukergrupper og –organisasjoner. Studentene skal tilegne seg kunnskap om og utvikle evne til å arbeide i og sammen med ulike typer grupper med ulike sosiale formål.

Studentene skal utvikle forståelse for den betydningen sosiale nettverk har for den enkeltes muligheter til å takle sine livsoppgaver. De må kunne bidra med hjelp og støtte til å etablere og vedlikeholde slike nettverk.

Studentene skal videre tilegne seg kunnskap om hvordan sosialarbeidere og vernepleiere i samhandling med både brukere og andre yrkesgrupper kan bidra til endring på samfunns- og lokalsamfunnsnivå. De skal tilegne seg kunnskap om og evne til å kvalitetsutvikle tjenestetilbudet og kvalitetssikre arbeidet. De skal videre tilegne seg kunnskap om og bør skaffe seg erfaring med å organisere og delta i prosjektarbeid, også med brukere som aktive medarbeidere.

Sentrale tema kan være:

- ulike former for grupper og samhandling i grupper
- roller, status og mellommenneskelige forhold i en gruppe
- ulike former for samfunnsarbeid/forebyggende arbeid
- nettverksarbeid
- antirasistisk og antidiskriminerende arbeid
- prosjektarbeid
- selvhjelpsorganisering
- endringsstrategier
- kvalitetsutvikling og kvalitetssikring

Sosialt gruppearbeid, samfunnsarbeid og administrasjon og planlegging

15 studiepoeng

I tillegg til den kompetanse studentene tilegner seg i emnene som er felles med barnevernspedagoger og vernepleiere, skal studentene utdype sin kunnskap om og utvikle evne til å ta i bruk de ulike arbeidsmåtene som bidrar til bedring av levekår og livskvalitet for utsatte grupper. Utvikling av evne til å mobilisere utsatte gruppers ressurser, slik at de i fellesskap kan arbeide for å bedre sine egne livsvilkår, skal vektlegges. De skal videre lære seg å planlegge og iverksette tiltak som bidrar til å redusere sosiale problemer for grupper av brukere eller i lokalsamfunnet. Samarbeid med brukere, brukeres pårørende og frivillige organisasjoner er sentralt.

Studentene skal videre utdype sin forståelse for hvordan sosialt gruppearbeid kan brukes til å forebygge, redusere eller løse sosiale problemer, samt utvikle evne til, i samhandling med brukere, å iverksette og lede ulike typer grupper.

Studentene skal skaffe seg kjennskap til og erfaring med uttrykksformer som vektlegger fantasi og skapende virksomhet for å åpne for kreativ tenkning og bidra til å fremme utvikling av det sosiale arbeidet med ulike målgrupper. De skal også utvikle forståelse for hvilken betydning aktivitet har og hvordan ulike aktiviteter kan anvendes i samfunns- og gruppearbeid.

Sentrale tema kan være:

- ulike former for sosialt gruppearbeid

- planlegge, etablere, gjennomføre og avslutte et sosialt gruppearbeid
- gruppeledelse
- lokalsamfunnsutvikling
- oppsøkende arbeid
- bistand til klientaksjoner
- samarbeid med frivillige organisasjoner og - hjelpere
- sosial administrasjon og planlegging
- bruk av ulike aktiviteter og kunstneriske uttrykksformer og opplevelser

Delemne 5B Sosialt arbeid sammen med enkeltpersoner og familier

27 studiepoeng

Studentene skal utvikle evne til å analysere årsaker til sosiale problemer i ulike livsfaser sammen med familier og enkeltpersoner. I samarbeid med de det gjelder, skal de kunne undersøke, sette seg inn i og vurdere en klients, en families og et barns situasjon. De skal kunne bistå dem med å få frem alternative endringsmuligheter, iverksette tiltak, følge opp og evaluere dem. De skal videre tilegne seg kunnskap om og utvikle evne til å ta i bruk ulike arbeidsmåter i samarbeid med ulike enkeltpersoner og familier. De skal utvikle forståelse for hvordan de selv som sosialarbeidere og den hjelpsøkende er to parter i en relasjon, og en forståelse av hvordan hjelpens kvalitet reflekterer begge parters aktive deltagelse.

Studentene skal lære å gi råd og veiledning til klienter i materielle og personlige spørsmål innenfor rammene av lov om barnevernstjenester og lov om sosiale tjenester. De skal kunne utføre saksbehandling i henhold til begge lover, der faglig skjønn er sentralt.

De skal videre lære å bistå klienter til å få kontakt med og bistand fra andre deler av hjelpeapparatet når det er behov for det. De skal lære seg å gi informasjon til klienter på en måte som den enkelte kan nyttiggjøre seg. De skal videre bli bevisst og lære seg å arbeide slik at de viser respekt for klientenes rett til og behov for å forstå lover og regler som angår deres sak, og de muligheter de har til å nå frem i forvaltningen.

Studentene skal kunne formidle sosiale tjenester og barnevernstjenester til klientene.

Sentrale tema kan være:

- modeller for endringsarbeid sammen med enkeltpersoner
- familiearbeid
- ulike former for motiveringsarbeid, støtte og bistand
- samtalen som arbeidsredskap
- systematisk arbeidsprosess
- saksbehandling
- arbeid med mennesker i krise
- ulike rådgivningsteorier
- informasjon og henvisning
- undersøkelse og vurdering av foresattes omsorgskompetanse og barns behov
- iverksetting og oppfølging av ulike forebyggende tiltak
- omsorgsovertagelse
- fosterhjemsarbeid
- økonomisk bistand og rådgivning

- dokumentasjon og kvalitetsutvikling

9 LÆRINGSMILJØ OG ARBEIDSFORMER

Innholdet i sosionomutdanningen omfatter teoretisk fagkunnskap, erfaringsbasert kunnskap og relasjonskompetanse. Det er nødvendig med en integrering av teori og praksis gjennom hele studiet. Dette må gjenspeiles i valg av studieformer og undervisningsmetoder. Høgskolen skal i fagplanen beskrive og begrunne de ulike undervisningsmetoder og studieformer som benyttes. Arbeidsformene må stadig vurderes i samarbeid med studentene.

Det skal legges til rette for at studentene kan arbeide både individuelt og i grupper, og at undervisningen legges opp slik at studentenes aktivitet fremmes. Studentene skal gjennom utdanningen få erfaring med og veiledning i både muntlig og skriftlig framstilling. Arbeidsformene skal ha som mål å stimulere studentenes egenaktivitet og samhandling. Studentene skal ha innflytelse over og medansvar for egen studiesituasjon og faglige og personlige utvikling. Dette innebærer at høgskolene skal legge opp et studieforløp som muliggjør aktiv deltaking fra hver enkelt student. Arbeidsformene må utfordre studentenes verdier, holdninger, følelser, intellekt, kreativitet og evne til samspill.

Kunnskaper og teknikker for innhenting, kritisk utvelgelse, bearbeiding, strukturering og formidling av informasjon er viktig for gjennomføringen av studiet og fremtidig yrkesutøvelse. Det er derfor viktig at studentene gjennom arbeidskrav dyktiggjøres i disse ferdighetene.

I løpet av studiet skal studentene utarbeide en fordypningsoppgave over et faglig relevant emne med et omfang tilsvarende 12 studiepoeng. Gjennom arbeidet skal studentene få erfaring i selvstendig tenkning og problemløsning på et vitenskapelig grunnlag. De skal utvikle forståelse for betydningen av teori- og metodeutvikling og få et analytisk forhold til teori og praksis. Arbeidet med fordypningsoppgaven skal bidra til utvikling av en konstruktiv og kritisk fagutøvelse og styrke studentenes evne til å dokumentere effekt av egne tiltak.

9.1 Praksisstudier

Med praksisstudier menes at studentene skal ut i arbeidsfeltet på relevante arbeidssteder. Praksisstudiene plass i utdanningen er både pedagogisk begrunnet som studieform, og faglig begrunnet som studieinnhold. Praksisstudiene skal bidra til at studentene øker sin forståelse for sammenhengen mellom forskning, teori og praktisk arbeid. Observasjon, samhandling, veiledning og praktisk utprøving i arbeidsfeltet er av stor betydning for studentenes mulighet til å utvikle og bevisstgjøre seg egen yrkesrolle.

Praksisstudiene skal være planlagt og målrettet samtidig som det er vesentlig at studentenes læring knyttes til det situasjonsbestemte i praksis. Praksis skal være en integrert del av utdanningen og kan knyttes til alle hovedemner. Den skal bidra til at studentene utfordres til faglig og etisk refleksjon og til bearbeiding av kunnskaper. Studentene skal også gjennom praksisstudiene øke sin bevissthet om egne følelser og holdninger og utvikle sine evner til kommunikasjon og samarbeid.

Studentene skal i løpet av sin praksis erfare direkte kontakt med brukere og delta i forvaltningsmessig planlegging og tilrettelegging. Det bør legges til rette for kontakt med forskjellige arbeidsplasser slik at studentene kan skaffe seg kunnskap om yrkesrollen i ulike virksomheter. Høgskolen har ansvar for at studentenes mestring i praksis vurderes.

Studentene skal i praksisstudiene:

- få erfaring med ferdigheter i sosialt arbeid som forberedelse til fremtidig yrkesrolle, ansvar og oppgaver
- praktisere og videreutvikle kunnskaper, ferdigheter og holdninger i direkte samhandling med brukere og under kyndig veiledning
- tilegne seg kunnskap og faglig innsikt som ikke er beskrevet i litteraturen, i samarbeid med erfarne yrkesutøvere
- reflektere over, vurdere og diskutere etikk og fagutøvelse
- innhente erfaringer med sosial- og helsetjenestens oppbygging og organisering
- samarbeide med ulike yrkesgrupper
- samle erfaring som kan drøftes på høgskolen og brukes som grunnlag for videre læring

Krav til organisering av praksisstudiene

Studentene skal gjennom praksis få direkte erfaring med sosialt arbeid.

Høgskolen utarbeider retningslinjer og er ansvarlig for tilrettelegging og gjennomføring av praksisstudiene. Høgskolen har ansvar for at veilederne er kvalifiserte, og at studentene får kyndig veiledning. Godt samarbeid mellom høgskolen og praksisstedet er vesentlig for å sikre kvaliteten på læringsprosessen. Praksisstudiene skal knyttes til teoretiske fag og annen undervisning på høgskolen gjennom obligatoriske oppgaver og ved gjensidig kontakt mellom undervisningspersonalet og praksisveiledere. Praksisstudiene skal organiseres slik at det er progresjon i forventninger til faglig selvstendighet.

Høgskolen skal i fagplanene beskrive og begrunne praksisperiodenes form, antall, lengde, målsetting, innhold og plassering i studieforløpet.

Både faglig ledelse, undervisningspersonalet ved høgskolen, studenter og praksisveiledere er ansvarlige for tilrettelegging av læringssituasjoner i praksisfeltet. Ansvars- og oppgavefordeling skal avklares og beskrives av høgskolen.

9.2 Ferdighetstrening

Ferdigheter er personlig kunnskap som den enkelte utvikler gjennom utprøving og egen erfaring. Ferdighetstrening er et sentralt hjelpemiddel for å trene opp studentenes kompetanse i sosialt arbeid. Dette innebærer at studentene skal øve på og reflektere over sentrale ferdigheter for yrkesutøvelsen. Tilegnelsen av denne praksiskunnskapen forutsetter at kompetent undervisningspersonale veileder og korrigerer studentene. For at denne undervisningen skal være effektiv, må den foregå i mindre grupper på 10 –15 studenter per lærer. Ferdighetstrening ved høgskolen stiller i tillegg krav til lokaler og utstyr. Video- og datautstyr må blant annet være

tilgjengelig.

9.3 Samarbeid og konfliktløsning

Sosionomene skal i sin yrkesutøvelse samarbeide med andre yrkesgrupper, sektorer og ulike brukere. I denne forbindelse vil det lett kunne oppstå interessekonflikter innad i organisasjonen og utad. For å kunne møte dette på en tilfredsstillende måte, er det nødvendig at studentene får trening i samarbeid og konfliktløsning.

En konfronterende undervisningsform med direkte reaksjon på egen atferd bør foregå som lærerstyrt gruppearbeid og/eller individuell veiledning.

10 VURDERINGSORDNINGER

10.1 Mål

Vurderingsordningene skal ha som mål å gi høgskole og student informasjon om studieforløp og studiefremgang, og sikre offentlighet og brukere at studentene har tilegnet seg de kvalifikasjoner rammeplanen beskriver som nødvendige for yrkespraksis. For faggrupper som skal arbeide med svakstilte grupper og personer i krisesituasjoner, er det viktig å sikre at yrkesutøverne både holder et faglig nivå og vurderes som skikket til sitt arbeid. Høgskolen må her både ta hensyn til studentenes og brukernes behov.

Vurderingsordningene skal:

- sikre at studentene har tilegnet seg de nødvendige kvalifikasjoner for yrkesutøvelse
- vise studentene gjennom studiet om de holder et tilfredsstillende faglig og etisk nivå, og stimulere til best mulig læring og utvikling
- bidra til at studentene deltar aktivt i vurdering av egen lære- og utviklingsprosess, egen og medstudenters studiesituasjon, og gjennom det oppøve sin vurderingsevne med sikte på fremtidig arbeid

10.2 Interne vurderingsordninger

Jf. forskriftens § 4.

Vurderingsordningene skal være i samsvar med mål, innhold og arbeidsformer slik de er beskrevet i rammeplanen. Dette kan f.eks. være krav om skriftlige og muntlige arbeidsoppgaver, gruppeoppgaver, prosjektoppgaver og tester som dokumenterer studentens faglige nivå. Det kan også være krav om obligatorisk deltagelse i undervisning der studentene ikke kan tilegne seg stoffet på egen hånd.

Vurderingsordningene skal omfatte vurdering av både studentens læreprosess og studieresultat. Vurdering er en kontinuerlig og obligatorisk del av praksisveiledningen. Vurderingstidspunktene skal fordeles over hele studieforløpet og tilpasses faglig progresjon.

FORSKRIFT TIL RAMMEPLAN FOR SOSIONOMUTDANNINGEN

Fastsatt av Utdannings- og forskningsdepartementet 1. desember 2005 med hjemmel i lov av 1. april 2005 nr. 15 om universiteter og høyskoler.

§ 1 FAGLIG INNHOLD

Sosionomutdanningen skal bestå av følgende hoved- og delemner med angitte studiepoeng:

1 Samfunnsvitenskapelige emner	54 studiepoeng
1A Stats- og kommunalkunnskap	15 studiepoeng
1B Sosialpolitikk og sosialøkonomi	12 studiepoeng
1C Sosiologi og sosialantropologi	15 studiepoeng
1D Sosialmedisin	6 studiepoeng
1E Vitenskapsteori og forskningsmetode	6 studiepoeng
2 Psykologiske emner	18 studiepoeng
2A Generell-, utviklings- og sosialpsykologi	12 studiepoeng
2B Klinisk psykologi og psykisk helsearbeid	6 studiepoeng
3 Juridiske emner	18 studiepoeng
3A Rettssystemet, juridisk metode og forvaltningsrett	9 studiepoeng
3B Sosialrett og andre relevante rettsområder	9 studiepoeng
4 Sosialt arbeid - grunnelementer	39 studiepoeng
4A Teoretiske perspektiver på sosialt arbeid	9 studiepoeng
4B Etikk og yrkesrolle	12 studiepoeng
4C Kommunikasjon, samhandling og konfliktløsning	18 studiepoeng
5 Sosialt arbeid – arbeidsmåter	51 studiepoeng
5A Sosialt arbeid på gruppe- og samfunnsnivå	24 studiepoeng
5B Sosialt arbeid sammen med enkeltpersoner og familier	27 studiepoeng
Totalt	180 studiepoeng

Departementet kan i særskilte tilfelle gjøre unntak fra bestemmelsene om fordeling av studiepoeng på de ulike hoved- og delemner.

§ 2 FASTSETTING AV FAGPLAN

Bestemmelser om det faglige innholdet i emnene utover det som følger av rammeplanen, fastsettes av høgskolens styre og inntas i en fagplan.

§ 3 PRAKSIS OG FORDYPNINGSOPPGAVE

Av totalt 180 studiepoeng skal praksisstudier og ferdighetstrening til sammen utgjøre 42 studiepoeng, hvorav minimum 30 studiepoeng skal være i samarbeid med brukere/klienter. Alle hovedemner kan danne utgangspunkt for praksisstudier. Praksisperiodenes form, antall, lengde og plassering i studieforløpet fastsettes av høgskolens styre og inntas i fagplanen.

Det skal utarbeides en fordypningsoppgave over et faglig relevant emne i siste studieår med et omfang tilsvarende 12 studiepoeng.

Høgskolens styre utarbeider nærmere retningslinjer og er ansvarlig for tilrettelegging og gjennomføring av praksisstudiene.

§ 4 INTERNE VURDERINGSORDNINGER

Høgskolens styre fastsetter vurderingsordninger, herunder hvilke krav som må være oppfylt før studenten kan gå opp til eksamen eller fortsette i studiet, og hvilke eksamener og prøver som må være bestått før en student kan starte praksisstudier. Bestemmelsene inntas i fagplanen.

§ 5 PRAKSISVURDERING

Høgskolens styre skal spesifisere målene for den enkelte praksisperiode i fagplanen, og utarbeide kriterier for vurdering av studentens mestring i praksis.

Studenten har krav på vurdering underveis i praksisstudiene, og skal halvveis eller seinest 3 uker før avsluttet praksisperiode få skriftlig melding dersom det oppstår tvil om godkjenning. Meldingen skal angi hva studenten ikke mestrer, og hvilke krav som må oppfylles for å bestå praksisstudiene. Høgskolens styre utformer prosedyrer som til enhver tid sikrer informasjon om vurderingen mellom praksisveileder, student og høgskole. Prosedyrene må sikre at studenten har mulighet til å legge frem merknader.

Studenten må ha bestått praksisstudiene for å kunne fortsette studiene og gå opp til eksamen. Høgskolens styre kan i særskilte tilfelle, for eksempel ved sykdom, gjøre unntak fra denne bestemmelsen. Ved ikke beståtte praksisstudier har studenten krav på å få tilrettelagt den aktuelle praksisperioden en gang til. Når det foreligger særskilte grunner, kan studentene søke styret for høgskolen om å få tilrettelagt en tredje praksisperiode.

§ 6 EKSAMENSBESTEMMELSER

Eksamener organiseres og gjennomføres innenfor rammene av den eksamensforskrift med utfyllende regler som er fastsatt ved den enkelte høgskole.

Høgskolene må sikre at eksamensordningen omfatter alle hovedemner, jf. § 1. En eksamen kan omfatte emner fra flere hovedemner. Hver eksamen skal som hovedregel ha et omfang på minimum 15 studiepoeng og maksimum 60 studiepoeng. Eksamen skal inkludere en fordypningsoppgave. Eksamensformen skal sikre at studenten i hovedsak prøves individuelt.

Ved avsluttende eksamen i siste semester skal studentens evne til å vurdere yrkesfaglige problemstillinger og anvende viten fra utdanningens kunnskapsområde prøves.

Eksamensformen skal gi rom for at studenten kan bruke erfaringer fra praksisstudiene i denne eksamensbesvarelsen.

§ 7 VURDERINGSUTTRYKK

Høgskolens styre fastsetter vurderingsuttrykk innen de rammer som er gitt ved egen

forskrift, jf. lovens § 3-9 (6). Ved vurdering av praksisstudiene skal benevnelsen bestått/ikke bestått nyttes.

§ 8 VITNEMÅL

Det utstedes vitnemål til studenter som har fullført sosionomutdanningen. Av vitnemålet skal det framgå hvilke eksamener som er avlagt med angivelse av omfang, resultat og når eksamen er avlagt. Det skal videre framgå at studenten har gjennomført og bestått obligatoriske praksisstudier.

Fordypningsoppgaven med tittel og karakter angis på vitnemålet.

§ 9 IKRAFTTREDELSE

Forskriften trer i kraft straks.